

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 17 december 2009

Mål nr

Ö 2765-08

KLAGANDE

Staten genom Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

MOTPARTER

1. TA

2. Dödsboet efter KG

Ombud för 1 och 2: Advokat AN och Jur.kand. SG

SAKEN

Återförvisning av mål om skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut 2008-05-30 i mål T 1154-07

Hovrättens beslut

se Bilaga

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att tingsrätten inte varit behörig att pröva talan i målet.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet i övrigt och fastställer det slut som hovrätten kommit till.

Det ankommer på tingsrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen och i hovrätten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Staten genom Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen upphäver hovrättens beslut att återförvisa målet till Stockholms tingsrätt.

TA och dödsboet efter KG har yrkat att Högsta domstolen avslår statens överklagande.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om tingsrätten varit behörig att ta upp talan i målet.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

SKÄL

TA och KG (numera avliden) yrkade vid tingsrätten att tingsrätten skulle förklara att staten är ersättningsskyldig mot dem för att de inte, på grund av statens överenskommelse den 24 oktober 1986 med dåvarande Tyska Demokratiska Republiken om reglering av förmögenhetsrättsliga frågor, kan göra gällande förmögenhetsrättsliga anspråk avseende sina fastigheter i Bauzen respektive Berlin i Tyskland. De påstod att staten genom 1986 års överenskommelse på ett orättmätigt sätt – och dessutom på grund av fel eller försummelse – hade berövat dem deras rättigheter att göra förmögenhetsrättsliga anspråk på sina fastigheter gällande och att de därför lidit skada, som uppgår till fastigheternas värde. De menade att de kunde grunda sina anspråk direkt på artikel 13 i Europakonventionen, som föreskriver att var och en vars i konventionen angivna fri- och rättigheter kränkts ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig myndighet. I vart fall var staten enligt deras mening ersättningsansvarig enligt reglerna i skadeståndslagen (1972:207) om det allmännas ansvar för fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

Den berörda överenskommelsen ingicks mellan ländernas regeringar och godkändes senare samma år av riksdagen.

I särskild dom den 12 januari 2007 uttalade tingsrätten att det inte fanns förutsättningar för att med stöd av artikel 13 i Europakonventionen bifalla fastställelseyrkandena. Vidare fann tingsrätten att den var förhindrad att pröva TAs och KGs talan om ersättning enligt skadeståndslagens regler om

det allmännas ansvar för fel vid myndighetsutövning, eftersom det föreskrivs i 3 kap. 7 § skadeståndslagen att talan om ersättning enligt 2 § i kapitlet inte får föras med anledning av ett beslut av bl.a. riksdagen, om inte beslutet har upphävts eller ändrats. I sitt domslut förklarade tingsrätten att, vid ställningstagande till återstående frågor i målen, bedömningen skulle utgå från att staten inte är ersättningskyldig mot TA och KG för att de på grund av 1986 års överenskommelse inte kan göra gällande förmögenhetsrättsliga anspråk avseende sina fastigheter i Tyskland.

I det överklagade beslutet har hovrätten funnit att, om klagandenas talan nu inte prövas i sak, det skulle kunna innebära ett brott mot Europakonventionen. Mot bakgrund härav anser hovrätten att TA och dödsboet efter KG bör få sin talan prövad i sak av svensk domstol och att en sådan rätt tillkommer dem oavsett förbudet i 3 kap. 7 § skadeståndslagen. Med undanröjande av tingsrättens dom har hovrätten återförvisat målet till tingsrätten för fortsatt handläggning.

Sedan Justitiekanslern överklagat hovrättens beslut har han i Högsta domstolen gjort gällande att TAs och dödsboets efter KG talan inte rätteligen kan tas upp av tingsrätten såsom hovrätten har förordnat. Han har därvid hänvisat till 3 kap. 10 § skadeståndslagen, som föreskriver att talan om skadestånd enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen med anledning av beslut av riksdagen eller regeringen ska väckas i Högsta domstolen.

I enlighet med det meddelade prövningstillståndet ska Högsta domstolen nu pröva frågan om tingsrätten varit behörig att ta upp talan i målet.

Frågan om tingsrättens behörighet att pröva den talan som TA och dödsboet efter KG för i målet ska avgöras med utgångspunkt i hur de själva har

kvalificerat den grund som de åberopar (jfr t.ex. NJA 2004 s. 743 och Ekelöf och Boman, Rättegång II, 8 uppl., 1996 s. 44). De har klargjort att de för en skadeståndstalan som grundas på ett påstående om fel eller försummelse vid myndighetsutövning av riksdagen och regeringen. Bestämmelsen i 3 kap. 10 § skadeståndslagen är tillämplig på en sådan talan, som alltså ska väckas i Högsta domstolen. Detta är ett rättegångshinder som rätten ska beakta oberoende av invändning från part (10 kap. 17 § andra stycket rättegångsbalken). Att TA och dödsboet efter KG dessutom hävdar att de kan grunda sina anspråk direkt på artikel 13 i Europakonventionen hindrar inte att Högsta domstolen är behörig att pröva talan i dess helhet. När TA och dödsboet efter KG åberopar artikel 13 i Europakonventionen till stöd för sin talan innebär det inte att deras talan i den delen kan bli föremål för självständig prövning genom dom.

Av det anförda följer att tingsrätten inte är behörig att pröva talan i målet.

Vid denna bedömning skall prövningstillstånd meddelas i målet i övrigt.

I sina domskäl kom tingsrätten till den riktiga slutsatsen att den var förhindrad att pröva TAs och KGs talan såvitt talan var grundad på ett påstående om fel eller försummelse vid myndighetsutövning av riksdagen och regeringen. Emellertid innefattar tingsrättens dom därutöver en prövning i sak, som tingsrätten enligt det nyss anförda inte borde ha gjort genom dom. Domen ska därför undanröjas.

Tingsrätten har inte avgjort målet i dess helhet och målet ska visas åter till tingsrätten för erforderlig behandling.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson,
Severin Blomstrand (referent), Torgny Håstad och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Monica Björnfot Spaak